

Op zoek naar overblijfselen van de Rotterdamse zuivelindustrie

40 jaar geleden werd een uniek melkbedrijf stilgelegd - De vooruitgang deel 1

Dit jaar is het 40 jaar geleden dat de melkinrichting van de **Rotterdamse Coöperatie Vooruitgang** werd ingebracht bij de eveneens Rotterdamse onderneming **NV melkinrichting de Combinatie**. Hiermee kwam een einde aan een uniek bedrijf in de Nederlandse zuivelwereld. In deze nieuwsbrief het eerste deel over de historie van Coöp. Vooruitgang.

Oprichting

In 1905 besloot het bestuur van de **coöperatieve verbruiksvereniging Vooruitgang** dat hun leden ook recht hadden op "coöperatieve" melk. Om de kreet "coöperatieve melk" te kunnen begrijpen moeten we even terugkijken naar de tijd waarin het met de rechten en de omstandigheden van de arbeiders slecht gesteld was. Er waren geen sociale voorzieningen, mensen werden uitgebuit door absurde werkdagen en kinderarbeid, gezinnen woonden onder erbarmelijke omstandigheden en slechte hygiëne. Gedwongen winkelnering (het niet zelf kunnen kiezen) was de gewoonste zaak van de wereld.

Vanuit deze omstandigheden zijn de coöperaties ontstaan. Werd je lid van een coöperatieve vereniging, dan had je de garantie dat je levensmiddelen van goede kwaliteit tegen een redelijke prijs kon kopen. Dat was het unieke aan het bedrijf, er werd alleen geleverd aan leden van de vereniging. Dit in tegenstelling tot bedrijven als **Aurore** en **Rotterdamsche Melk Inrichting, (RMI)** die op commerciële basis werkten.

En op 1 april 1905 was het zover. Zonder veel uiterlijk vertoon werd aan de Schoterbosstraat een melkwinkel geopend en de eerste melk aan huis bezorgd. De coöperatie kon toen nog niet worden aangemerkt als melkinrichting. De activiteiten beperkten zich tot het verkopen van onbewerkte melk. En zoals te lezen is in het gedenkboek uit 1949, zeker niet zonder succes. Na een paar maanden werd in dezelfde straat een ruimte in gebruik genomen voor de stalling van de melkwagens, die eveneens weer heel snel te klein was. In 1907 werd er een grote ruimte aan de Raampoorstraat betrokken onder de zogenaamde Hofpleinspoorlijn.

Statensingel

Ontwikkeling en groei

Al vrij snel groeide bij het bestuur het besef dat niet tot in lengte van dagen onbewerkte melk kon worden verkocht. Doorgroeien naar een volwaardige melkinrichting werd de missie. De aankoop van een stuk grond van 2000 m² aan de Haltestraat in Hillegersberg vormde de eerste aanzet. Door allerlei tegenwerkingen door de gemeente kwam de stichting niet van de grond, terwijl de omzet steeds verder doorsteeg en het ruimtegebrek al maar nijpender werd.

De oplossing deed zich voor in 1918. De grond aan de Haltestraat, ooit aangekocht voor f1.6000,-, werd verkocht voor f1.8000,-. Aan de Walenburgerweg werd een stuk grond gekocht met een oppervlakte van 5000 m², ruim de helft groter dan het perceel in Hillegersberg, voor de som van f1.225.000,

De nieuwe fabriek werd in 1920 in gebruik genomen. De stichtingskosten waren f1.950.000,- voor die tijd een enorm bedrag. Aanvankelijk kreeg men te maken met een daling van de omzet, maar een grote reclamecampagne zorgde ervoor dat de omzet uiteindelijk toch weer een stijgende lijn liet zien.

De stad Rotterdam groeide en Vooruitgang groeide mee. Het gedenkboek maakt melding van een 6 tal uitrijpunten, 4 op de rechter maasoever (Walenburgerweg, Rosener Manzstraat, Meester Willemstraat en Vlietstraat) en 2 op de linker maasoever (Moerkerkestraat en Adriaen Nimantstraat) voor totaal 160 bezorgwijken. Daarnaast waren er 42 melkwinkels verspreid door de hele stad. Ook in Hoek van Holland was er een winkel van Vooruitgang en vanaf 1938 leverde men alle melk en melkproducten aan de coöperatie ONS DOEL te Delft.

De oorlogsjaren hebben ook bij Vooruitgang voor de nodige problemen gezorgd. Door het bombardement verloor men een aantal winkels, evenals het uitrijstation aan de Vlietstraat. Melk op de bon, een steeds groter wordende schaarste van allerlei materialen en tenslotte het stilleggen van de bezorging, het waren allemaal zaken waar men mee te maken kreeg, nog afgezien van het menselijk leed.

Remise Walenburgerweg

Mannen van het eerste uur:

Het gedenkboek van 1949 somt een 2 tal namen op van mannen die hebben bijgedragen aan de groei van de coöperatie:

P.C. den Boer (1905 - 1934)

Begonnen als de eerste bezorger van Vooruitgang en bij de opening van de fabriek tevens de eerste chef melkinrichting. In 1934 op jonge leeftijd overleden.

R. Talsma (1934 - 1941)

Een man van een heel andere allure. Een zakenman pur sang. Heeft in 1941 de in zijn ogen starre coöperatie verlaten en een nieuwe uitdaging gevonden bij **Sterovita** melkproducten, de nog maar net opgerichte zuivelonderneming van **Albert Heijn**.

Aanvoer melk Statensingel

In een volgend artikel de naoorlogse ontwikkeling van Vooruitgang. Hiervoor ben ik nog op zoek naar foto's van vrachtwagens, ventwagens, winkels en uitrijstations. Ook verhalen uit die tijd of opmerkingen en aanvullingen over dit artikel zijn van harte welkom op onze redactie per email info@zuivelmuseum.nl of op het redactieadres Cattenbroekerdijk 13 3446 HA Woerden

Informatie gevraagd

Rotterdam heeft, met name tot aan wereldoorlog 2, vele melkinrichtingen gekend. Bekende namen zijn bijvoorbeeld de Rotterdamsche Melk Inrichting, Aurore en de Coöperatie, die ook na de oorlog nog vele jaren hebben bestaan. Maar ook diverse minder bekende. Wij zouden met name meer informatie willen hebben over een twee minder bekende melkinrichtingen.

Het gaat over melkinrichting Stassano, ooit gevestigd geweest aan de Schiekade 44, later in de Insulindestraat, en melkinrichting de Sierkan, die gevestigd was in de Meubelstraat. Weet u meer over deze bedrijven of kent u iemand die hier meer van weet, wilt u dit dan even kenbaar maken bij de redactie?

Bram den Braber

Sierkan melkman met handkar

Op zoek naar overblijfselen van de Rotterdamse zuivelindustrie

40 jaar geleden werd een uniek melkbedrijf stilgelegd - De vooruitgang deel 2

In het eerste deel heeft u kunnen lezen hoe het bedrijf is ontstaan. Handleiding voor dit verhaal vormde het gedenkboek uit 1948. Voor het tweede deel kan ik niet terug grijpen naar geschriften. Misschien is er nog wel een ander gedenkboek (mocht u dit als lezer weten dan zou ik dat graag vernemen), ik heb dat in ieder geval niet in mijn bezit.

Voor deze nieuwe aflevering maak ik gebruik van verhalen van mijn vader, die er tot 1962 als melkbezorger heeft gewerkt, artikelen uit kranten en mijn eigen herinneringen.

Hoe de ontwikkeling van het bedrijf na de oorlog is geweest kan ik niet uit eigen ervaring vertellen, mijn vroegste herinneringen dateren van ongeveer 1960. Ongetwijfeld is het een periode van opbouw geweest, want door het oorlogsgeweld had ook Co-op vestigingen verloren. Nieuwe stadswijken werden ontwikkeld en ook dat zal een stuk groei teweeg hebben gebracht. De omvorming van de naam **COVO** met de groen /rode kleur naar het modernere Co-op melk met de oranje kleur in 1963 was zeker ook een behoorlijke operatie.

Melksanering

Een belangrijk feit is geweest de melksanering te Rotterdam. Vanaf de oprichting leverde Co-op uitsluitend aan leden. Door de sanering zou dit niet langer mogelijk zijn, immers het doel moest zijn om de inefficiënte manier van bezorgen op te heffen. In plaats van door de gehele stad in elke straat enkele klanten te bezorgen, kreeg elke melkboer een vaste wijk toegewezen die hij deur aan deur ging bedienen. De Rotterdamse krant het Vrije Volk bericht op 30 september 1959: *Melkinrichting Coöperatie zal nieuwe vorm moeten krijgen.*

Dezelfde krant bericht op 8 oktober dat het Coöp melkbedrijf geen N.V. zal worden, maar op dezelfde manier zal worden voortgezet, echter met een groot verschil: *de binding Coöperatie / Leden kon helaas niet worden behouden, een door de coöperatie betreunde beslissing, aan de andere kant zag men wel in dat melkbezorgen op de huidige manier niet vol te houden zou zijn.*

Door de invoering van de melksanering verdween wel het unieke karakter en werd Co-op een melkbedrijf zoals vele anderen.

Van samenwerking naar fusie

Vanaf 1959 was er een samenwerkingsverband met melkinrichting "**de Combinatie**" te Rotterdam. Dit bedrijf produceerde de gesteriliseerde melkproducten onder Co-op merk, evenals de papsoorten gort, bloem, rijst en havermout en Bulgaarse yoghurt, de laatste 5 producten onder Combinatie-merk.

In 1963 ging ook **de Combinatie** hopjesvla produceren, in navolging van o.a. **Sierkan en Sterovita**. Dit nieuwe product werd ook aan de coöperatie geleverd.

Uiteindelijk werd de Co-op melkfabriek in 1967 volledig overgenomen en betekende dat het einde voor het productiebedrijf aan de Statensingel / Walenburgerweg. De overname had voor de bezorgers een prettige bijkomstigheid. Geleidelijk aan werd overgeschakeld van de zware ijzeren flessenkragen op de lichtere plastic kragen.

Een nieuwe taak

De overname betekende het einde van het productie tijdperk, maar niet van het detailapparaat. De bekende oranje melkwagens werden overgespoten in de kleuren groen en wit, met daarop de nieuwe naam: **N.V. Melkinrichting Vooruitgang**.

In plaats van een productiebedrijf met detailhandelspoot werd de voormalige coöperatie een groothandel voor de melkhandel. Eigenlijk was dit een voortzetting van een beleid dat al enkele jaren geleden was ingezet. Van oudsher werd er gewerkt met eigen bezorgers. Door allerlei veranderingen in de maatschappij werd het steeds moeilijker om rendabel te kunnen blijven werken.

Vanaf half jaren zestig konden bezorgers zelfstandig melkhandelaar worden, een aantal van hen heeft dat ook inderdaad gedaan. Behalve de zelfstandigheid veranderde er voor deze mannen niet echt veel. Ze konden gebruik maken van de vertrouwde remises en het uitgiftemagazijn voor de bezorgers was in feite hun groothandel, en zo was de situatie ontstaan dat de melkbezorging werd uitgevoerd door zowel eigen bezorgers (veelal oudere mensen) als door voormalige bezorgers die nu slijters waren geworden.

Naar een nog groter geheel

De veranderingen binnen Coöp. “Vooruitgang” stonden niet op zichzelf, ook andere melkbedrijven in Rotterdam en daar buiten waren opgegaan in een groter geheel of werkten nauwer samen.

Zo sloot **Sterovita** zich in 1964 aan bij de Nederlandse Melk Unie, een jaar later deed de VZ/RMI hetzelfde. Door de invoering van het merk Melkunie in 1966 werd het aantal melknamen in Rotterdam behoorlijk gereduceerd. Sterovita, VZ en RMI, het werd allemaal een.

Van deze 3 bedrijven bezat de RMI als enige een groot corps van loonventers, de andere bedrijven leverden aan slijters. Net als de wagens van de Co-op waren ook die van de RMI een bekende verschijning in de stad. Leuk detail is dat de kleuren van de RMI (wit/groen) werden ingewisseld voor het blauw/wit van Melkunie, twee jaar later werd het wit/groen weer opgepakt door Vooruitgang. In 1969 werd de Combinatie volledig ondergebracht bij CMC Melkunie en ging produceren onder het merk Melkunie. Alle melkbezorgingsactiviteiten werden onder een noemer gebracht.

Naast deze 2 eerder genoemde detailhandelsapparaten waren er in de stad ook nog een aantal slijtersbedrijven met meerdere wijken, zoals **gebroeders de Zeeuw** uit de Slaghekstraat, **melkinrichting de Vaandrager** van de Breeweg, **Bouma's melkhandel** en **van Berkels melkinrichting**. De melkhandel van de gebr. de Zeeuw werd zo rond 1969 ingebracht bij **melkunie Rotterdam**. Vanaf 1970 werd er samengewerkt met de Vaandrager, hoofdzakelijk wat betreft de uitvoering van de vakantieregeling.

Het einde van een tijdperk

Het werd steeds moeilijker om de melkbezorging door loonventers te handhaven. Waren al eerder de loonventerijen in Amsterdam en Den Haag stilgelegd, begin 1972 werden plannen bekend gemaakt om ook Rotterdam stil te leggen. Venters werd de mogelijkheid geboden om verder te gaan als bezorger nieuwe stijl of om geheel te stoppen en ander werk te accepteren. Zelf was ik indertijd een van de betrokkenen en omdat ik nog niet de leeftijd had om zelfstandig ondernemer te worden ben ik gaan praten bij van Berkels melkinrichting om daar verder te kunnen. Omdat dit bedrijf zuivel verkocht van **de Graafstroom** heeft het nog heel wat voeten in de aarde gehad voor ik daar met de wijk heen kon.

Uiteindelijk is dat na 6 weken toch gelukt en kon ik dezelfde wijk blijven rijden, zij het met een ander merk, wat overigens in het begin problemen opleverde door de andere smaak van de producten. Maar zoals alles in het leven was dit een kwestie van wennen en loste dit probleem zich door de tijd vanzelf op. Ook de andere melkslijterijen kregen het steeds moeilijker. Zo stopte **Bouma** rond 1973 en ook een aantal bezorgers van melkinrichting **de Vaandrager** gingen verder als slijter. Het bedrijf **van Berkel** heeft het het langst volgehouden, maar in 1979 viel ook voor deze melkslijterij het doek, na al eerder te zijn overgenomen door **de Graafstroom**

De activiteiten van de afdeling inkoop handelsgoederen, zoals de afdeling heette die de voortzetting was van de Co-op en de RMI is uiteindelijk terecht gekomen bij de **SRV** organisatie.

Naschrift:

In dit 2e deel heb ik een aantal gebeurtenissen verhaald met betrekking tot de Coöp. **Vooruitgang** en haar opvolgers. Ik ben mij er van bewust dat er nog veel meer over te schrijven is, echter dan zou deze serie van 2 artikelen lang niet toereikend zijn. Reacties of aanvullingen zijn van harte welkom. U kunt deze richten aan de redactie van de nieuwsbrief, adres of op het redactieadres - Cattenbroekerdijk 13 3446 HA Woerden, of via info@zuivelmuseum.nl